

Handikappolitik

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett drygt femtiotal motionsyrkanden om handikappolitik från den allmänna motionstiden 2001. Utskottet avstyrker samtliga motioner med hänvisning till arbete som pågår i anledning av den nationella handlingsplanen för handikappolitik och till annat pågående arbete. I betänkandet finns 26 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	6
Mål och inriktning för handikappolitiken m.m.	6
Hjälpmedel	13
Rätt till teckenspråkstolk	17
Habilitering och rehabilitering.....	18
Psykiskt funktionshindrade.....	20
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade	22
Insatser enligt socialtjänstlagen m.m.	26
Funktionshindrade kvinnors utsatthet	28
Handikappguider	29
Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn.....	30
Personalutbildning.....	32
Reservationer.....	34
Särskilda yttranden	48
Förteckning över behandlade förslag.....	49
Motioner från allmänna motionstiden.....	49

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Målen för handikappolitiken

Riksdagen avslår motion 2001/02:So240 yrkande 1.

Reservation 1 (c)

2. Etisk plattform

Riksdagen avslår motion 2001/02:So619 yrkande 1.

Reservation 2 (kd)

3. Jämlikhet mellan funktionshindrade män och kvinnor

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So500 yrkande 1 och 2001/02:Sf402 yrkande 5.

Reservation 3 (v, mp)

4. Individuella rättigheter

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 2 och 2001/02:So611 yrkande 1.

Reservation 4 (m)

Reservation 5 (c)

5. Radikalare handikappolitik

Riksdagen avslår motion 2001/02:So637 yrkande 18.

Reservation 6 (fp)

6. Handikappeng

Riksdagen avslår motion 2001/02:N319 yrkande 14.

7. Domstolstrots

Riksdagen avslår motion 2001/02:So611 yrkande 12.

Reservation 7 (m)

8. Funktionshindrades delaktighet

Riksdagen avslår motion 2001/02:So618 yrkande 17.

Reservation 8 (v, fp, mp)

9. Socioekonomisk situation m.m.

Riksdagen avslår motion 2001/02:So618 yrkande 5.

10. Brukarrevision

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So500 yrkande 12 och 2001/02:So619 yrkande 2.

Reservation 9 (v, kd, mp)

11. Hjälpmedelsgaranti

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 8, 2001/02:So611 yrkandena 4 och 5 och 2001/02:So618 yrkande 8.

Reservation 10 (m, kd, c, fp)

12. Ny teknik – hörselhjälpmedel m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 6, 2001/02:So268, 2001/02:So332, 2001/02:So360, 2001/02:So391, 2001/02:So476, 2001/02:So500 yrkande 8, 2001/02:So536, 2001/02:So557 och 2001/02:So618 yrkande 9.

Reservation 11 (m)

Reservation 12 (c)

Reservation 13 (fp)

13. Hund som hjälpmedel m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So471, 2001/02:So500 yrkande 9 och 2001/02:So578.

Reservation 14 (v, mp)

14. Rätt till teckenspråkstolk

Riksdagen avslår motion 2001/02:So486.

Reservation 15 (kd)

15. Habilitering och rehabilitering

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So611 yrkande 3, 2001/02:So618 yrkande 11 och 2001/02:So619 yrkande 10.

Reservation 16 (m, kd, fp)

16. Psykiskt funktionshinder

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So418 och 2001/02:So500 yrkandena 10 och 11.

Reservation 17 (m, kd, fp)

17. Råd och stöd enligt LSS

Riksdagen avslår motion 2001/02:So618 yrkande 7.

18. Anmälningsplikt

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So253 och 2001/02:So528.

Reservation 18 (v)

19. Daglig verksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 13 och 2001/02:So245.

Reservation 19 (kd, c)

Reservation 20 (mp)

20. Vuxenutbildning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub322 yrkande 18.

Reservation 21 (c)

21. Insatser enligt socialtjänstlagen

Riksdagen avslår motion 2001/02:So574.

22. Personligt stöd

Riksdagen avslår motion 2001/02:So619 yrkande 14.

Reservation 22 (kd)

23. Funktionshindrade kvinnors utsatthet

Riksdagen avslår motion 2001/02:So500 yrkande 7.

Reservation 23 (v, mp)

24. Handikappguider

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So531 och 2001/02:So618 yrkande 10.

Reservation 24 (fp)

25. Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So365 och 2001/02:So500 yrkande 2.

Reservation 25 (v, kd, mp)

26. Personalutbildning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So606 och 2001/02:So619 yrkande 5.

Reservation 26 (kd)

Stockholm den 5 februari 2002

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Elisebeht Markström (s), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Utskottets överväganden

Mål och inriktning för handikappolitiken m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå samtliga motioner om annan inriktning för handikappolitiken m.m. Den av riksdagen fastställda nationella handlingsplanen för handikappolitiken och de i det sammanhanget fastställda målen bör fortsätta att gälla, anför utskottet. Planen är inriktad på generella lösningar och den allmänna tillgängligheten i samhället. Detta bör leda till ett minskat behov av särlösningar och till att fler kan delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Jämför reservationerna 1 (c), 2 (kd), 3 (v, mp), 4 (m), 5 (c), 6 (fp), 7 (m), 8 (v, fp, mp) och 9 (v, kd, mp).

Motioner

I *motion So611 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anförs om att stärka individens rättsliga ställning (*yrkande 1*). Motionärerna anser det angeläget att studera andra länders erfarenheter av att använda civilrättsliga regler för att stärka den enskildes ställning i samhället. Enligt motionärerna beror framgången för den amerikanska lagstiftningen på handikappområdet på att funktionshindrade fick individuella rättigheter garanterade i lag, samtidigt som kännbara sanktioner infördes för brott mot dessa rättigheter.

Motionärerna yrkar vidare att regeringen lägger fram förslag om ekonomisk kompensation till den enskilde vid kommunalt domstolstrots (*yrkande 12*). Motionärerna anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som ger den enskilde individen möjlighet att få ekonomisk kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala någon annan, t.ex. en privat utförare som i kommunens ställe kan tillgodose de aktuella behoven.

I *motion N319 av Margareta Cederfelt m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om handikappeng (*yrkande 14*). Genom att införa en statlig handikappeng som följer den enskilde ges möjlighet till lika behandling oberoende av de kommunala resurserna, anför motionärerna.

I *motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att regeringen tillsätter en utredning för att kartlägga och föreslå åtgärder mot den dokumenterade ojämlikheten mellan funktionshindrade män och kvinnor (*yrkande 1*). Valförslutet har konstaterat att det bland personer med funktionshinder finns

tydliga könsskillnader. Kvinnor har i högre grad ekonomiska problem än män. Kvinnor får också mindre stöd och hjälp. Motionärerna anser att det är nödvändigt med en fördjupad kartläggning av ojämlikheten som nämnts ovan. Kartläggningen skall följas av ett åtgärdsprogram där man presenterar förslag som skall minska skillnaderna mellan kvinnor och män, anförs det.

Vidare begärs att regeringen uppdrar åt Socialstyrelsen att ta fram en manual enligt vad i motionen anförs om brukarrevision (*yrkande 12*). Motionärerna anser att Socialstyrelsen, mot bakgrund av psykiatrireformens intentioner om ökad makt och inflytande för de psykiskt funktionshindrade, bör ta fram en enhetlig manual för brukarrevisioner. Detta skulle dessutom möjliggöra jämförelser över landet.

I motion So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om behovet av en utredning om en etisk plattform (*yrkande 1*). Motionärerna konstaterar att handikappolitiken brister vad gäller detaljer och enskilda beslut. De allvarligaste orättvisorna inträffar dock när grundläggande demokratiska principer och internationella konventioner åsidosätts, anför de. En etisk plattform behöver därför utarbetas till stöd för bevakningen av funktionshindrades grundläggande rättigheter.

I samma motion begärs också tillkännagivande om vad i motionen anförs om en manual för brukarrevision (*yrkande 2*). Motionärerna konstaterar att handikappolitiken implementeras ute i kommuner och att tillämpningen av lagstiftningen skiljer sig åt mellan olika delar i landet. Regeringen bör av den anledningen uppdras åt Socialstyrelsen att ta fram en enhetlig manual för brukarrevision som kan göra det möjligt att genomföra kvalitetsgranskningar ur brukarperspektiv mellan olika delar i landet.

I motion So240 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om ett ytterligare mål för handikappolitiken som innebär att arbetet särskilt inriktas på att ge alla människor, oberoende av förutsättningar, makt över sitt eget liv (*yrkande 1*). Motionärerna anser att regeringen har ett snävt samhällsperspektiv på handikappolitiken och inte lyfter fram den enskildes förutsättningar.

I samma motion yrkas också att regeringen lägger fram förslag om en utredning av individuellt utkrävbara rättigheter för funktionshindrade (*yrkande 2*). Motionärerna anser att de grundläggande fri- och rättigheterna måste kompletteras med ytterligare rätt till sociala förmåner som krävs för att kunna delta i samhället på likvärdiga villkor. Staten har tagit sitt ansvar gentemot utsatta individer och grupper genom skyldighetslagstiftning gentemot kommunerna, men det saknas motsvarande individuella rättigheter för enskilda.

I motion So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om funktionshindrades delaktighet i samhällsliv och politik (*yrkande 17*). Det är viktigt att även funktionshindrade skall kunna delta i politiken och i den offentliga sfären, anförs motionärerna. Motionärerna anser att det behövs en lag som föreskriver att information och underlag för beslut skall tas fram i anpassad form om så begärs. Merkostnader för resor på grund av funktionsnedsättning skall ersättas av huvudman för det organ som den förtroendevalde är

med i. Detta är några åtgärder som är nödvändiga för att öka funktionshindrades delaktighet i det politiska livet, anfördes det.

Vidare begärs tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med en analys av de funktionshindrades totala socioekonomiska situation samt förslag till åtgärder för att förbättra denna (*yrkande 5*). Motionärerna anför att studier visar att funktionshindrade personer generellt har högre kostnader än andra för exempelvis läkarvård, läkemedel, hemsjukvård, hjälpmedel, praktisk hjälp i hemmet samt transporter. Personer med funktionshinder kan därutöver ha ”dolda merkostnader” exempelvis för en handikappanpassad bostad eller för att funktionshindret medför högre kostnader för mat, semester eller kläder. Motionärerna anför att målsättningen med flera av de handikappolitiska reformerna har varit att funktionshindrade skall ha lika rättigheter och faktiska möjligheter att delta i alla samhällets sfärer.

I *motion So637 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om handikappades rätt att ha makten över sitt eget liv genom en radikalare handikappolitik (*yrkande 18*). Motionärerna vill bl.a. satsa mer på att öka tillgängligheten i byggnader och kollektivtrafik.

I *motion Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs att regeringen lägger fram förslag angående utredning gällande könsskillnader mellan kvinnor och män med funktionshinder (*yrkande 5*).

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 1999/2000:SoU14* om en nationell handlingsplan för handikappolitiken godkände utskottet regeringens förslag till nationella mål för handikappolitiken. Målen är

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- ett samhälle utformat så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Utskottet avstyrkte samtidigt en motion från Centerpartiet om ytterligare ett mål för handikappolitiken med samma innebörd som den nu aktuella motionen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Utskottet konstaterade vidare att flera reformer under senare år har varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Den nationella handlingsplanen inriktas på generella lösningar och den allmänna tillgängligheten i samhället, vilket bör leda till ett minskat behov av särlösningar och till att fler kan delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Samtidigt aviserades kommande förslag som var mer individuellt inriktade, såsom borttagandet av 65-årsgränsen för rätt till personlig assistans, ändringar i bilstödet och förslag angående avgifterna inom kommunernas vård, boende och service.

I *betänkande 2000/01:SoU12* behandlades åter en motion om ytterligare mål för handikappolitiken. Utskottet anförde då följande (s. 12–13):

Handikappolitiken är ytterst en fråga om demokrati. Samhället måste, enligt utskottets mening, bygga på insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och sin erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär att alla skall ha lika rätt och lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade. Utskottet vidhåller att de nationella målen för handikappolitiken som riksdagen nyligen ställt sig bakom bör fortsätta att gälla och avstyrker därmed förslaget i motion So354 (c) yrkande 1 om ytterligare mål för handikappolitiken.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:195).

I samma betänkande behandlades även några motioner om väntetider vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen. Utskottet anförde då följande (s. 31–32):

Utskottet erinrar om att riksdagen har beslutat om ändring i socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade fr.o.m. den 1 juli 2000 så att länsstyrelsen numera får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser enligt respektive lag.

Utskottet delar den oro som motionärerna redovisar – – – angående de långa väntetider som enskilda ibland drabbas av såvitt gäller tiden mellan ett gynnande beslut och verkställighet av detsamma. Den enskilde försätts i en mycket svår situation då han eller hon inte kan överklaga ett positivt beslut samtidigt som verkställigheten av detta dröjer orimligt länge i många fall. Utskottet delar bedömningen att detta är en mycket angelägen rättssäkerhetsfråga.

Utskottet konstaterar emellertid att regeringen nyligen givit Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 6 f § socialtjänstlagen (1980:620). Utskottet anser att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning samt om det behövs även med förslag till förändringar. Vad utskottet nu anför med anledning av motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:195).

Enligt regleringsbrevet skall *Socialstyrelsen* redovisa uppdraget senast den 31 mars 2002.

I *budgetpropositionen 2001/02:1, utgiftsområde 9* redovisas att regeringen tillsatt flera utredningar som syftar till att utveckla frågor om demokrati och medborgarskap där frågor om tillgänglighet och diskriminering ingår. Det gäller bl.a. översyn av vallagen (dir. 2000:10) samt behov av åtgärder för att stärka den medborgerliga insynen och deltagandet i den kommunala demokratin (dir. 1999:98). Vidare anfördes att betänkandet Att vara med på riktigt (SOU 2001:48) innehåller förslag till åtgärder för att bl.a. öka tillgängligheten och funktionshindrades deltagande i den kommunala demokratin. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen har i dagarna avlämnat *proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet*. I propositionen förslås förbättrade villkor för funktionshindrade förtroendevalda, bl.a. skall förtroendevalda med funktionshinder ha rätt till skälig ersättning för reskostnader som uppkommer när de fullgör sina upp-

drag. Vidare föreslås att kommunallagen tillförs en bestämmelse som innebär att kommuner och landsting skall verka för att förtroendevalda som har funktionshinder skall kunna delta på lika villkor. Bestämmelsen inbegriper möjlighet att såväl ta del av sammanträdeshandlingar som delta i de överläggningar som föregår beslutsfattandet.

I *betänkande 1999/2000:SoU14* föreslog utskottet med anledning av motioner ett tillkännagivande angående funktionshindrades totala ekonomiska situation. Utskottet anförde följande (s. 98):

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att det vore värdefullt med en belysning av funktionshindrades totala ekonomiska situation, bl.a. med hänsyn till kostnader för läkarbesök och läkemedel, hjälpmedel, hemtjänst, färdtjänst m.m. Kostnaderna för ett mer vittomfattande högstkostnadsskydd bör beräknas. I det fall det föreligger likheter och skillnader beträffande den ekonomiska situationen för kvinnor och män bör det belysas särskilt. Vad utskottet nu anført med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 11, So40 (fp) yrkande 12, So41 (mp) yrkandena 4 och 5 samt 6 delvis, So44 (kd) yrkande 13, So462 (s) och So490 (v) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Regeringen har den 31 maj 2001 uppdragit åt Statistiska centralbyrån att utarbeta en rapport om funktionshindrade personers levnadsförhållanden. Rapporten skall i huvudsak baseras på SCB:s tidigare genomförda undersökningar av levnadsförhållanden för åren 1988–1999. Uppdraget skulle redovisas senast den 1 november 2001 men har blivit försenat. Enligt uppgift kommer rapporten att avlämnas under första halvåret 2002.

I Socialstyrelsens rapport *Välfärd och valfrihet? Slutrapport från utvärderingen av 1995 års psykiatrireform (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1999:1)* föreslår Socialstyrelsen att huvudmännen tillsammans inleder försök att utvärdera olika verksamheter med hjälp av s.k. brukarrevision. Lokal granskning av den egna verksamheten är nödvändig för att säkerställa kvaliteten. I en sådan kvalitetstillsyn har brukarna en självklar del. Inom detta område sker för närvarande en metodutveckling, anføres det. Vidare föreslås att brukarinflytandet stärks genom att det införs särskilda brukarråd och att en faktisk samverkan med brukarorganisationerna säkerställs.

I *proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken* gör regeringen bedömningen att en försöksverksamhet med personligt stöd till brukare med funktionshinder bör inledas i handikapporganisationernas regi. Olika metoder för hur ett sådant stöd kan utformas, organiseras, administreras och finansieras bör prövas.

Utvecklingen av försöksverksamhet kring personligt brukarstöd har sedan i *skrivelse 1999/2000:125 Redovisning av fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1999* angetts som ett av de områden som särskilt bör uppmärksammas vid kommande fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden. Riksdagen har inte haft något att erinra.

Regeringen har den 7 december 2000 beslutat att avsätta 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till Arvsfondsdelegationens förfogande för för-

söksverksamhet kring personligt brukarstöd. Regeringen har anfört att avsikten är att under tre projektår avsätta sammanlagt 30 miljoner kronor i denna särskilda satsning. Regeringen har samma dag också beslutat att ställa 5 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till Arvsfondsdelegationens förfogande för ideella organisationers utveckling av verksamhet som syftar till att använda kulturen som uttrycksmedel för att minska fördomar och förbättra kunskapen om funktionshinder. Beloppet avser det första året av en treårig projektverksamhet.

Socialstyrelsen har i december 2001 publicerat rapporten *Brukarråd och brukarrevisioner inom verksamheter för personer med psykiska funktionshinder*. Rapporten behandlar s.k. brukarråd och brukarrevisioner som ett medel för brukarinflytande över offentliga verksamheter för personer med psykiska funktionshinder. Den innefattar en kartläggning av brukarråd i kommunala och landstingskommunala verksamheter. Syftet är att belysa och redovisa erfarenheter såväl från brukarråd med olika organisation och befogenheter som från verksamhetsgranskningar utförda av brukare. Rapporten redovisar inte någon komplett inventering av samtliga brukarråd och genomförda brukarrevisioner i landet. Av rapporten framgår att såväl intervjuade brukare som verksamhetsföreträdare är övervägande positiva till brukarrådets funktion. Brukarperspektivet inom verksamheter sägs ha stärkts och konkreta resultat av rådets arbete har uppnåtts. De brukarrevisioner som redovisas är upplagda som modifierade versioner av BUKU, en metod för brukarstyrd granskning av verksamheter för personer med utvecklingsstörning, respektive BIKVA, en dansk modell som syftar till att skapa diskussion mellan olika aktörer. Socialstyrelsen anser det svårt att dra några generella slutsatser utifrån det fåtal genomförda revisioner som ingår i studien.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill än en gång understryka att handikappolitiken ytterst är en fråga om demokrati. Samhället måste bygga på insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar och att varje människa med sin kunskap och sin erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär att alla skall ha lika rätt och lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade. Utskottet vidhåller att de nationella målen för handikappolitiken som riksdagen ställt sig bakom bör fortsätta att gälla och avstyrker därmed förslaget i motion So240 (c) yrkande 1 om ytterligare mål för handikappolitiken. I motion So619 (kd) yrkande 1 efterlyses en utredning om en etisk plattform. Utskottet anser för sin del att handlingsplanen och målen för handikappolitiken utgör en sådan plattform. Motionsyrkandet avstyrks.

Ett av målen för handikappolitiken är jämlikhet i levnadsvillkoren för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder. Utskottet vill understryka att det är särskilt viktigt att jämställdhetspolitiken tillämpas fullt ut, så att de problem som det innebär att ha ett funktionshinder inte ytterligare förstärks av könsstereotypa föreställningar. Utskottet anser inte att något

initiativ bör tas med anledning av motionerna So500 (v) yrkande 1 och Sf402 (mp) yrkande 5. Motionerna är delvis tillgodosedda.

Den nationella handlingsplanen är inriktad på generella lösningar och den allmänna tillgängligheten i samhället. Detta bör leda till ett minskat behov av särlösningar och till att fler kan delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Utskottet avstyrker därmed motionerna So240 (c) yrkande 2 och So611 (m) yrkande 1. Även motion So637 (fp) yrkande 18 avstyrks. Utskottet biträder inte heller förslaget om att införa en handikappeng. Motion N319 (m) yrkande 14 avstyrks därmed.

Utskottet erinrar om att enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade gäller fr.o.m. den 1 juli 2000 att länsstyrelserna får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger den enskilde rätt till en viss insats enligt respektive lag. Riksdagen har dessutom uttalat att den förväntar sig att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning angående ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt dessa lagar och om det behövs även med förslag till förändringar. Utskottet anser inte att motion So611 (m) yrkande 12 bör föranleda något ytterligare initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Regeringen har i proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet lagt fram förslag bl.a. om förbättrade villkor för funktionshindrade förtroendevalda. Motion So618 (fp) yrkande 17 är därmed i huvudsak tillgodosedd.

Utskottet konstaterar att SCB:s rapport om funktionshindrades levnadsförhållanden är försenad, men väntas komma under första halvåret 2002. Riksdagen bör avvakta denna redovisning. Motion So618 (fp) yrkande 5 avstyrks därmed.

Socialstyrelsen har nyligen publicerat rapporten Brukarråd och brukarrevisjoner inom verksamheter för personer med psykiska funktionshinder. Vidare kommer Allmänna arvsfonden under en treårsperiod att stödja försöksverksamhet kring personligt brukarstöd. Riksdagen bör avvakta resultatet av det pågående arbetet på området. Utskottet anser att motionerna So500 (v) yrkande 12 och So619 (kd) yrkande 2 delvis är tillgodosedda.

Hjälpmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om en hjälpmedelsgaranti. Utskottet vidhåller att det inte finns förutsättningar för en hjälpmedelsgaranti. Riksdagen bör även avslå övriga motioner om hjälpmedelsfrågor. Utskottet hänvisar till att regeringen nyligen har tillkallat en särskild utredare att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet. Flertalet av de frågeställningar som tas upp i motionerna täcks av direktiven. Jämför reservationerna 10 (m, kd, c, fp), 11 (m), 12 (c), 13 (fp) och 14 (v, mp).

Motioner

I *motion So611 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om valfrihet inom hjälpmedelsområdet (*yrkande 4*). Vidare begärs att regeringen lägger fram förslag till införande av en hjälpmedelsgaranti (*yrkande 5*). Motionärerna anser att den funktionshindrade skall ha möjlighet att påverka sin egen situation t.ex. genom att kunna välja vårdpersonal och omsorgsform, men också genom att välja hjälpmedel. En hjälpmedelsgaranti skulle öka valfriheten för den enskilde och därutöver främja utbudet av olika former av hjälpmedel. Det kommer att bli fler, bättre och billigare hjälpmedel, eftersom konkurrens ger kostnadseffektivitet samtidigt som den tekniska utvecklingen påskyndas, anför motionärerna. De anser att den konkreta utformningen av hjälpmedelsgarantin måste bli föremål för särskild utredning där noggranna analyser och avvägningar görs.

I *motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs att regeringen i tilläggsdirektiv till utredningen som ser över hjälpmedelssituationen för vissa grupper, ger den i uppdrag att se över väntetider, kostnader och ansvarsområde, enligt vad i motionen anförs om sjukskrivningstider och rehabilitering (*yrkande 8*). Väntetiderna för hörselhjälpmedel är generellt sett långa och varierar stort mellan landstingen. Kostnaderna varierar också. Vidare varierar prioriteringsordningen mellan landstingen, så att personer i arbetsför ålder i vissa landsting får förtur före äldre personer, anför motionärerna. Motionärerna anser att ansvaret för hjälpmedel och arbetshjälpmedel behöver renodlas. Den aviserade hjälpmedelsutredningen skall se över väntetiderna för att få hörapparat. Detta omfattar inte väntetiderna för andra hjälpmedel. Inte heller omfattas förtydligande av ansvarsområden och kostnadsfördelning. Utredningen bör därför ges tilläggsdirektiv att se över dessa förhållanden, anförs det.

I *motion So240 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om hjälpmedelsgaranti (*yrkande 8*). Motionärerna anser att hjälpmedel för rehabilitering och trygghet måste säkras. En helhetssyn och en samlad bedömning måste göras i ansvarsfördelningen mellan kommun och

landsting. För att avhjälpa detta föreslår motionärerna en hjälpmedelsgaranti med normer för väntetider och utprovning samt reparationstider inom rimliga gränser.

Vidare yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till särskilt stöd till IT-produkter för funktionshindrade (*yrkande 6*). För att människor skall känna självbestämmande, delaktighet och egenvärde måste samhället utformas så att individen ges möjlighet att ta del av t.ex. nyhetssändningar och kulturliv, anför motionärerna. Valmöjligheterna för den enskilde bör inte begränsas på grund av ett visst funktionshinder.

I *motion So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts dels om hjälpmedelsgaranti (*yrkande 8*), dels om en utredning av hela hjälpmedelsförsörjningen (*yrkande 9*). Motionärerna konstaterar att vissa hjälpmedel erhålls av sjukvårdhuvudmannen utan avgift. Avgifter förekommer dock, bl.a. för utprovning av hjälpmedel och för tillhandahållandet. För vissa slag av hjälpmedel har särskilda avgiftssystem införts.

I *motion So476 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om funktionshindrades rätt till hjälpmedel på lika villkor. Motionärerna anför att hjälpmedelsbehovet tillgodoses på ett mycket varierande sätt. Likaså varierar den enskildes kostnader mellan olika landsting. För att funktionshindrades rättmätiga behov av hjälpmedel skall tillgodoses på ett bättre och mer nationellt jämförbart sätt bör en översyn snarast göras.

Också i *motion So536 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om behovet av att se över lagstiftning och regelsystem kring hjälpmedel. Motionärerna anför att den enskildes faktiska möjlighet att erhålla kompensatoriska hjälpmedel inte får vara beroende av var i landet man bor eller vilken typ av hjälpmedel man är i behov av. Att regelsystemet kring hjälpmedel tillåter påvisade skillnader i avgiftsuttag utgör en brist i lagstiftningen och måste ses över.

I *motion So391 av Ann-Marie Fagerström (s)* begärs tillkännagivande om högkostnadsskydd för hjälpmedel. Motionären anför att utvecklingen när det gäller hjälpmedel går mot att den enskilde får betala alltmer av sina kostnader själv. Skillnaderna mellan kommunerna är också stora. Därför bör regeringen överväga att utreda högkostnadsskydd för hjälpmedel.

I fler motioner tas frågor kring hörselhjälpmedel upp.

I *motion So332 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (båda m)* begärs tillkännagivanden dels om att audionomer bör bli berättigade att utföra hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi (*yrkande 1*), dels om att en nationell egenavgift för hörselhjälpmedel bör utformas (*yrkande 2*). Motionärerna anser att utprovning av hörapparater bör ske på liknande sätt som utprovning av synhjälpmedel. Landstinget eller staten fastställer vilka bidragskriterier som skall gälla för hjälpmedel inklusive utprovning. Vidare bör audionomerna kunna få bedriva hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi via avtal med landstinget eller staten. Med detta system skulle köerna försvinna och patienten skulle själv kunna välja utprovningsställe.

I *motion So360 av Anders Ygeman (s)* begärs tillkännagivande om hörselskadades hjälpmedelssituation. För att öka möjligheterna för att hörselskadade kostnadsfritt skall få tillgång till den bästa hörseltekniken bör det göras en översyn av finansieringssystem för hörselhjälpmedel, anför motionären.

I *motion So557 av Rune Berglund (s)* begärs tillkännagivande om hjälpmedel till hörselskadade. Motionären anser att hjälpmedelsfrågan behöver belysas ytterligare. Förtydligande av ansvarsområden och kostnadsfördelning mellan olika huvudmän avseende hjälpmedel är angeläget bl.a. mot bakgrund av att väntan på hjälpmedel påverkar sjukskrivningstider och möjlighet till rehabilitering. Regler för likabehandling av beviljande av hjälpmedel för hörselskadade liksom beviljande av andra hjälpmedel bör tas fram.

Frågor kring hund som hjälpmedel tas upp i två motioner. I *motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att regeringen utreder frågan om likformade regler för beviljandet av hund som hjälpmedel oavsett funktionshinder (*yrkande 9*).

I *motion So578 av Rune Berglund (s)* framställs liknande yrkanden. Här begärs tillkännagivanden dels om vad i motionen anförts om hundar i rehabiliteringssyfte samt särskild kostnadsersättning (*yrkande 1*), dels om hundar som hjälpmedel (*yrkande 2*).

I *motion So471 av Birgitta Carlsson och Sofia Jonsson (båda c)* begärs tillkännagivande om att glasögon till barn skall betraktas som hjälpmedel.

I *motion So268 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs att regeringen lägger fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett huvudman i enlighet med vad som anförts i motionen.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet har i *betänkande 2000/01:SoU12* senast behandlat motioner om hjälpmedel (s. 21–24). Utskottet vidhöll då sin tidigare ståndpunkt att det inte finns förutsättningar för en hjälpmedelsgaranti. Utskottet konstaterade att regeringen aviserat en utredning om behovet av hjälpmedel för vissa grupper av funktionshindrade och att regeringen i detta sammanhang också övervägde att låta utredningen se över de långa väntetiderna och andra problem som sammanhänger med hörapparater.

Regeringen har den 18 oktober 2001 beslutat tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet och lämna förslag till åtgärder. Den särskilde utredaren skall också förtydliga vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (dir. 2001:81). Inom hjälpmedelsområdet skall analysen avse

- hjälpmedelsförsörjningen för barn i förskoleverksamhet, barn, ungdomar och vuxna inom det offentliga skolväsendet, sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn, kompletterande utbildningar som berättigar till studiestöd eller statsbidrag, högskoleutbildning, samt folkhögskoleutbildning,

- de förändrade förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologi och digital teknik,
- avgiftssystemet för hjälpmedel och därtill hörande regler i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), samt
- gränsdragningen vad gäller ansvaret mellan individuella hjälpmedel för personer med personlig assistans och arbetshjälpmedel för assistenterna.

Den särskilde utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 10 januari 2003.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare intagna ståndpunkt att det inte finns realistiska förutsättningar för en hjälpmedelsgaranti. Motionerna So240 (c) yrkande 8, So611 (m) yrkandena 4 och 5 och So618 (fp) yrkande 8 avstyrks därmed.

Utskottet konstaterar att regeringen nyligen har tillkallat en särskild utredare att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet. Utredaren skall bl.a. analysera de förändrade förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologi och digital teknik. Syftet är att undersöka hur behovet av hjälpmedel för de grupper av funktionshindrade som av olika skäl inte har kunnat tillgodogöra sig de nya rönen inom den tekniska utvecklingen skall kunna tillgodoses på ett bättre sätt. Även frågor kring hörselhjälpmedel och avgifter m.m. liksom frågan om gränsdragningen vad gäller ansvaret mellan individuella hjälpmedel för personer med personlig assistans och arbetshjälpmedel för assistenterna kommer att behandlas. Utskottet har vidare erfarit att utredaren kommer att få tilläggsdirektiv om att analysera hjälpmedelsförsörjningen på arbetsmarknadsområdet. Det som tas upp i motionerna So240 (c) yrkande 6, So268 (m), So332 (m), So360 (s), So391 (s), So476 (s), So500 (v) yrkande 8, So536 (s), So557 (s) och So618 (fp) yrkande 9 omfattas av direktiven. Yrkandena är därmed delvis tillgodosedda.

Utskottet konstaterar att det är varje sjukvårdshuvudmans ansvar att fastställa vad som skall räknas som hjälpmedel. Motionerna So471 (c), So500 (v) yrkande 9 och So578 (s) avstyrks därmed.

Rätt till teckenspråkstolk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om rätt till teckenspråkstolk med hänvisning till det pågående arbetet på området. Jämför reservation 15 (kd).

Motion

I *motion So486 av Lars Gustafsson och Chatrine Pålsson (båda kd)* begärs tillkännagivande om en översyn av lagstiftningen avseende tolkar för funktionshindrade. Motionärerna anser att funktionshindrade måste ges verkliga möjligheter att kunna ta del av all den information som berör dem. Det behövs en översyn av reglerna avseende tolkar för funktionshindrade och därefter förändringar för att åtgärda bristerna i lagstiftningen.

Bakgrund och tidigare behandling

Konstitutionsutskottet har i *betänkande 2000/01:KU14* föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om att det är angeläget med en översyn när det gäller frågan om rätten att kunna använda teckenspråket. Riksdagen ställde sig bakom förslaget (rskr. 2000/01:147). Utskottet har erfarit att direktiv till en utredning angående teckenspråkets ställning för närvarande är under utarbetande i Regeringskansliet.

I *budgetpropositionen 2001/02:1, utgiftsområde 9*, anför regeringen (s. 89) att tolktjänsten ännu inte kan anses genomförd på det sätt som avsågs i handikappreformen. Regeringen avser därför att göra en översyn av tolktjänstverksamheten mot bakgrund av de senaste årens utveckling på området.

Bakgrunden är, enligt uppgift, Socialstyrelsens rapport *Uppföljning av landstingens tolktjänstverksamhet för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade år 2000* där det anføres att förutsättningarna för en fortsatt utbyggnad av tolktjänsten är god beträffande tillgången på utbildade tolkar. Det som komplicerar utbyggnaden är för vissa landsting en fråga om ekonomi, på grund av den snedfördelning som principerna för statsbidragets fördelning innebär. Styrelsen konstaterar att 10 landsting uppvisar underskott och 10 landsting överskott i tolkverksamheten. Obalansen beror på att statsbidraget fördelas efter invånarantal, inte efter den belastning i form av antal användare eller beställda tolkupdrag som landstingen har, anføres det.

Utskottets ställningstagande

Regeringen har den 31 januari 2002 uppdragit åt Riksrevisionsverket att se över principerna för fördelningen av statsbidraget till landstingens tolktjänstverksamhet. Vidare har utskottet erfarit att Socialdepartementet för närvarande bereder direktiv till en utredning angående rätten att kunna använda teckenspråket. Utskottet anser att resultatet av pågående arbete på området

bör avvaktas. Riksdagen bör därmed inte ta något initiativ med anledning av motion So486 (kd). Motionen avstyrks.

Habilitering och rehabilitering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om habilitering och rehabilitering. Efter ett tillkännagivande av riksdagen har Socialstyrelsen nu i uppdrag att kartlägga såväl funktionshindrade barns och ungdomars som vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering. Resultatet av detta arbete bör avvaktas. Jämför reservation 16 (m, kd, fp).

Motioner

I motion So611 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om samordning inom rehabiliteringsområdet (*yrkande 3*). En fungerande samordning inom rehabiliteringsområdet i enlighet med motionärernas förslag till obligatorisk hälsoförsäkring skulle skapa stora mervärden för den enskilde och för samhället, anför motionärerna. En fungerande rehabilitering är ofta en förutsättning för att funktionshindrade skall kunna leva ett någorlunda normalt liv.

I motion So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om ansvarsfördelningen mellan myndigheter vid rehabilitering (*yrkande 10*). Ett hinder för funktionshindrades rehabilitering är den oklara ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter som är inblandade i processen. För att få verkningsfulla rehabiliteringar krävs att åtgärder vidtas för att undanröja hinder.

I motion So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om rehabilitering och habilitering (*yrkande 11*). I FN:s standardregler regel 3 sägs att alla människor med en funktionsnedsättning som behöver rehabilitering/habilitering bör ha tillgång till en sådan. Motionärerna hänvisar till att det i dag är mycket olika runt om i landet både vad gäller resurser för rehabilitering/habilitering och utbudet av rehabiliteringsresurser. Motionärerna anser att det är av stor vikt att det är en sammanhållen rehabilitering där insatserna finns som en helhet och inte som från varandra skilda insatser. Individens behov, önskemål och bästa skall ha ett avgörande inflytande i valet av rehabiliterings- och habiliteringsinsatser och inte utbud och ekonomiska möjligheter.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet har i *betänkande 2000/01:SoU12* med anledning av en motion (fp) föreslagit ett tillkännagivande till regeringen angående vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering. Utskottet anförde följande (s. 20):

Utskottet konstaterar att många fortfarande inte får sina habiliterings- och rehabiliteringsbehov tillgodosedda tillräckligt väl och att många områden

därför behöver utvecklas ytterligare. Detta gäller både barn och vuxna. Exempel på eftersatta områden är rehabilitering för äldre med funktionshinder, personer med klassiska neurologiska sjukdomar som MS och Parkinsons sjukdom samt insatser för unga vuxna med funktionshinder. Behovet av utveckling av habiliteringen för barn och ungdomar med funktionshinder är ytterligare ett område.

Regeringen har givit Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga på vilket sätt landstingens barn- och ungdomshabilitering är tillgängliga för barn och ungdomar med olika funktionshinder. Kartläggningen omfattar även samverkan med andra verksamheter kring utformningen och innehållet i insatserna till barnen och ungdomarna och deras familjer.

Utskottet delar uppfattningen i motion So538 (fp) yrkande 11 att även funktionshindrade vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering behöver kartläggas. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:195).

Efter riksdagens tillkännagivande gjordes en ändring av regleringsbrevet för år 2001 så att Socialstyrelsen även fick i uppdrag att kartlägga funktionshindrade vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering. Styrelsen skall redovisa kartläggningen av tillgängligheten till landstingens barn- och ungdomsrehabilitering senast den 31 mars 2003. Uppdraget angående vuxna skall redovisas senast den 15 januari 2004.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare uppmärksammat att många inte får sina habiliterings- och rehabiliteringsbehov tillgodosedda tillräckligt väl och att många områden behöver utvecklas ytterligare. Efter ett tillkännagivande från riksdagen har Socialstyrelsen nu i uppdrag att kartlägga såväl funktionshindrade barns och ungdomars som vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering. Utskottet delar uppfattningen i motionerna att en sammanhållen rehabilitering är angeläget. Resultatet av det pågående arbetet på området bör dock avvaktas. Riksdagen bör inte nu ta något ytterligare initiativ. Motionerna So611 (m) yrkande 3, So618 (fp) yrkande 11 och So619 (kd) yrkande 10 avstyrks därmed.

Psykiskt funktionshinder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om insatser för psykiskt funktionshinder. Utskottet hänvisar till att det pågår ett arbete för att utveckla stödet till psykiskt funktionshinder dels inom ramen för den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården, dels i form av en nationell uppbyggnad och utveckling av verksamheten med personliga ombud. Socialstyrelsen fortsätter att följa utvecklingen av psykiatrireformen. Jämför reservation 17 (m, kd, fp).

Motioner

I *motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts dels om behovet av en uppföljning av psykiatrireformen när det gäller boendet (*yrkande 10*), dels om en studie för att belysa psykiskt funktionshindrades livsvillkor (*yrkande 11*). I Socialstyrelsens slutrapport om psykiatrireformen, Välfärd och valfrihet 1999, konstaterades bl.a. att det inte skett en förskjutning från psykiatrisk heldygnsvård till eget boende utan till andra vård- och boendeformer. Detta kan bl.a. bero på brister i den psykiatriska öppenvården och i det kommunala öppenstödet. Motionärerna anser det viktigt att denna utveckling bryts och att incitament skapas för att förverkliga reformens intentioner om ett eget boende för psykiskt funktionshinder. Det är, enligt motionärerna, av stort intresse att en studie om psykiskt funktionshindrades livsvillkor genomförs.

I *motion So418 av Sonja Fransson (s)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om psykiskt funktionshinder. Med psykiatrireformen 1995 avsåg man bl.a. att stärka psykiskt funktionshindrades inflytande över sin situation, anför motionären. Socialstyrelsen har i sin uppföljning av reformen varit försiktigt positiv, men när det gäller möjligheterna till makt och inflytande har tyvärr den avsedda förstärkningen uteblivit.

Bakgrund och tidigare behandling

I *proposition 1999/2000:149 Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården* anförde regeringen att genom avtalet om utvecklingsinsatser bör insatserna för psykiskt funktionshinder stärkas. Deras psykiatriska och somatiska vårdbehov bör tillgodoses genom en utvecklad samverkan mellan landstingens primärvård, psykiatri och socialtjänsten.

Utskottet anförde för sin del i *betänkande 2000/01:SoU5* följande (s. 31–33):

Utskottet anser i likhet med regeringen att psykiatrireformens huvudriktning, att med hjälp av tidiga insatser reducera framtida funktionsnedsättningar, bör ligga fast. Detta synsätt innebär att behovet av samverkan mellan olika delar av samhället ökar. En strategisk uppgift för psykiatri

är att tillsammans med andra identifiera behovet av ett bra socialt stöd för människor med flera olika riskfaktorer. Utskottet delar regeringens uppfattning att vissa grupper är mer utsatta än andra. Som regeringen anfört gäller detta barn och ungdomar som drabbas av psykisk ohälsa och för vilka tidiga insatser måste sättas in. Utskottet vill här framhålla vikten av samordnade insatser mellan barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri och ser därför med tillfredsställelse på att denna fråga särskilt lyfts fram i avtalet om utvecklingsinsatser. Av avtalet framgår vidare att denna fråga bör uppmärksammas särskilt i samband med uppföljningen av avtalet. En annan utsatt grupp är de psykiskt funktionshindrade som har både somatiska och psykiatriska vårdbehov som inte uppmärksammas tillräckligt. Psykiatri, socialtjänsten och primärvården måste enligt utskottet genom sin samlade kompetens i samverkan skapa ett fungerande stöd för psykiskt funktionshindrade. Behovet är särskilt stort för personer med psykiska problem och samtidigt missbruk. Slutligen vill utskottet särskilt understryka att många äldre har psykiatriska vårdbehov som inte beaktas tillräckligt. Det är därför av största vikt att äldre med psykiatriska vårdbehov identifieras och erbjuds erforderlig behandling.

1995 års psykiatrireform syftade till att förbättra psykiskt funktionshindrade personers situation i samhället genom att bl.a. stimulera utbyggnaden av bostäder och utveckla dagliga verksamheter. Genom reformen tydliggjordes kommunernas ansvar för boende, sysselsättning och dagligt umgänge för gruppen psykiskt funktionshindrade. Av Socialstyrelsens utvärdering av psykiatrireformen framgår att reformen haft otvetydiga positiva effekter och att psykiskt funktionshindrade personers situation i samhället uppmärksammas mer i dag (*Välfärd och valfrihet? Slutrapport från utvärderingen av 1995 års psykiatrireform, 1999:1*). Socialstyrelsen kommer även fortsättningsvis att följa reformens samlade effekter. Detta sker genom utåtriktat arbete i samverkan med andra myndigheter och organ med syftet att stimulera verksamhetsutveckling i kommuner och landsting. Styrelsen skall vidare stödja kunskapsutveckling både lokalt och nationellt bl.a. genom metodutveckling, kunskaps-sammanställningar och nationella riktlinjer både inom det sociala och det psykiatriska området. Likaså skall styrelsen genomföra nationell uppföljning med särskild betoning på psykiskt funktionshindrade personers levnadsförhållanden, livsvillkor och livskvalitet och hur olika samhällsinsatser påverkar dessa förhållanden.

Utskottet vill framhålla som sin mening att 1995 års psykiatrireform varit i huvudsak positiv för psykiskt funktionshindrade personer. Självfallet är det dock väsentligt att en fortsatt uppföljning sker för att ytterligare förbättra förhållandena för psykiskt funktionshindrade personer.

I detta sammanhang vill utskottet vidare erinra om att regeringen i maj 2000 gett Socialstyrelsen i uppdrag att samordna en nationell uppbyggnad och utveckling av verksamheten med personliga ombud till psykiskt funktionshindrade.

Samverkan mellan landstingens primärvård, psykiatri och socialtjänsten är enligt utskottet central när det gäller att komma till rätta med problemen med psykisk ohälsa. Som ovan anförts har regeringen tillkallat en särskild utredare med uppgift att beskriva och analysera de problem som i dag finns vid samverkan mellan landstingens hälso- och sjukvård och kommunernas vård och omsorg på områden där det finns behov och intresse av att samverka (dir. 1999:42). I detta sammanhang kommer behovet av samverkan kring dels barn och ungdomar med psykiska problem, dels psykiskt funktionshindrade att behandlas. Utredningens arbete skall vara avslutat senast den 30 november 2000.

Samverkansutredningen har avlämnat betänkandet *Samverkan. Om gemensamma nämnder på vård- och omsorgsområdet, m.m. (SOU 2000:114)*. Betänkandet är remissbehandlat. Frågan bereds för närvarande i Socialdepartementet.

Utskottet höll den 13 november 2001 en offentlig utfrågning på temat *Samverkan inom psykiatriområdet*. Utfrågningen anordnades mot bakgrund av att utskottet under det senaste året har tagit initiativ till att tematiskt studera frågor rörande psykiatri. Studiebesök har genomförts på fem orter i landet. Avsikten med utfrågningen var att få en samlad rapportering från vårdarna för de olika studiebesöken av de möjligheter och problem som finns beträffande samverkan mellan olika huvudmän och/eller verksamheter. (Publiceras inom kort.)

Som tidigare redovisats utarbetar *Statistiska centralbyrån* för närvarande en rapport om funktionshindrade personers levnadsförhållanden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin i betänkande 2000/01:SoU5 intagna ståndpunkt. Utskottet konstaterar dessutom att Statistiska centralbyrån arbetar med en rapport om funktionshindrade personers levnadsförhållanden. Resultatet av det aktiva arbete som pågår bör avvaktas. Motionerna So418 (s) och So500 (v) yrkandena 10 och 11 är därmed delvis tillgodosedda.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om att tillsätta en utredning i syfte att förtydliga insatsen råd och stöd enligt LSS då utredningen nu är tillsatt. Riksdagen bör också avslå motioner om att införa en skyldighet att anmäla vanvård eller missförhållanden enligt LSS. Utskottet hänvisar till att Socialdepartementet enligt uppgift avser att tillsätta en arbetsgrupp med anledning av Socialstyrelsens skrivelse om problem kopplade till LSS. Riksdagen bör också avslå motioner om daglig verksamhet liksom en motion om personlig assistans vid vuxenutbildning. Jämför reservationerna 18 (v), 19 (kd, c), 20 (mp) och 21 (c).

Motioner

Ett antal motioner tar upp olika aspekter på LSS. I *motion So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs att regeringen tillsätter en utredning i syfte att göra förtydliganden avseende råd och stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (*yrkande 7*). Motionärerna anför att regeringen snarast måste tillsätta den aviserade utredningen.

I *motion So253 av Cristina Husmark Pehrsson och Anita Sidén (båda m)* begärs tillkännagivande om att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade också skall omfattas av skyldighet att anmäla vanvård eller andra missförhållanden. Motionärerna anser att samma anmälningsplikt som gäller enligt socialtjänstlagen också bör gälla enligt LSS. De anser att det finns en uppenbar risk att även de grupper som omfattas av LSS kan utsättas för övergrepp. Då det handlar om människor som kanske inte kan anmäla eller uppmärksamma missförhållandena är det angeläget att LSS ändras så att den omfattar lex Sarah, anförs det.

Också i *motion So528 av Rolf Olsson m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om lex Sarah och LSS. Motionärerna anför att i lex Sarah finns det angivet att lagen omfattar både äldre och funktionshindrade men att det har tolkats så att insatser enligt LSS inte omfattas av lex Sarah. Detta är en brist som motionärerna anser kan lösas genom att lex Sarah förs in i LSS alternativt att paragrafen omformuleras i socialtjänstlagen.

I *motion Ub322 av Sofia Jonsson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om att låta vuxenutbildning vara underlag för rätt till personlig assistans enligt LSS (*yrkande 18*). Motionärerna anser att regeringens hantering av vuxenutbildning för personer med funktionshinder förstärker vuxenutbildningens brist på solidariska ambitioner. De anser att personer som omfattas av rätten till personlig assistans skall ha tillgång till personlig assistans om personen vill delta i vuxenutbildning. Att betrakta utbildning som en del i det dagliga livet enligt LSS är både principiellt viktigt och ett praktiskt, effektivt sätt att öppna vägen till vuxenutbildningen för många personer med funktionshinder.

Frågor kring daglig verksamhet berörs i två motioner. I *motion So240 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade enligt vad som anförs i motionen (*yrkande 13*). Motionärerna anför att många psykiskt funktionshindrade har svårt att få tillgång till den reguljära arbetsmarknaden och enligt LSS är de undantagna från rätten till daglig verksamhet. Motionärerna anser att den dagliga verksamheten är ett viktigt steg i rehabiliteringen och skapar en känsla av tillhörighet och egenvärde. Det är också viktigt för känslan av social gemenskap. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om ändring i LSS så att psykiskt funktionshindrade ges rätt till daglig verksamhet.

I *motion So245 av Barbro Feltzing (mp)* begärs tillkännagivanden dels om att kooperatörsbidrag bör utgå vid arbete i sociala arbetskooperativ (*yrkande 1*), dels om att utreda möjligheten till ett stimulansbidrag för handledarlöner i sociala arbetskooperativ (*yrkande 2*). Motionären anför att ett socialt arbetskooperativ är en viktig metod i en rehabiliteringsprocess.

Bakgrund och tidigare behandling

Regeringen har den 18 oktober 2001 beslutat om direktiv för utredningen om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser

enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (*dir. 2001:81*). Utredaren skall bl.a. föreslå förtydliganden samt lämna förslag om bestämmelserna bör ändras i något avseende vad gäller regleringen av insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Socialstyrelsen har i en skrivelse till regeringen den 30 juni 2000 tagit upp problem kopplade till lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Styrelsen anför att för att lagen skall fylla sin funktion, dvs. att tillförsäkra människor med stora och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor behöver ytterligare justeringar göras. Otydligheter och brister i lagen medför svårigheter för huvudmännen vid tillämpningen och rättsosäkerhet för de funktionshindrade. Som exempel nämns bl.a. att LSS saknar en bestämmelse om anmälningsplikt när det gäller missförhållanden i omsorgen om personer med funktionshinder.

Frågan om personlig assistans vid utbildning behandlades av utskottet senast i *betänkande 2000/01:SoU1*. Utskottet anförde då följande (s.74):

Utskottet vidhåller sin uppfattning att funktionshindrade barns och vuxnas behov av särskilt stöd i t.ex. barnomsorg och daglig verksamhet i princip bör tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten, t.ex. genom höjd personaltätthet, specialpedagogiskt stöd eller elevassistent. Det bör vara huvudmannens uppgift att se till att de resurser som krävs med hänsyn till den funktionshindrades behov tillförs verksamheten. Utskottet vidhåller också att om särskilda skäl föreligger kan statlig assistansersättning erhållas även vid dessa verksamheter, nämligen om funktionshindret är sådant eller kombinationen av funktionshinder sådan att den funktionshindrade behöver tillgång till någon person med ingående kunskap om den funktionshindrade och dennes hälsotillstånd.

I *proposition 2000/01:72 Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* gör regeringen bedömningen att den nya myndigheten som skall ansvara för vissa specialpedagogiska frågor bör utveckla former för specialpedagogiskt stöd till vuxenutbildningen och utveckla läromedel inriktade mot vuxna funktionshindrades behov. Vad gäller regelverk och ansvarsfördelning anføres följande (s. 76):

En av grundprinciperna i den offentliga handikappolitiken är ansvars- och finansieringsprincipen. Den innebär att varje sektor i samhället skall utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare. Behövs anpassning skall detta finansieras inom ramen för den befintliga verksamheten. För offentligt finansierad verksamhet innebär detta att medlen skall finansiera de åtgärder som behövs för att verksamheten skall vara tillgänglig för alla. Denna allmänt formulerade princip har emellertid inte omsatts i tvingande lagstiftning. De lagar och förordningar som reglerar den nuvarande vuxenutbildningen utgår från att anordnarna skall kunna ta emot alla vuxna som tillhör målgruppen för utbildningen oavsett funktionshinder.

Sverige har ställt sig bakom de standardregler som FN har ställt upp för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. ---

Det räcker dock inte med att hindren är borttagna i lagar och förordningar. Andra hinder för att personer med funktionshinder skall ges

möjlighet att studera bottnar ofta i okunskap bland personalen hos utbildningsanordnaren. Kunskapslyftskommittén redovisade i sitt betänkande (SOU 1999:39) att personalen vid landets komvuxenheter och folkhögskolor ofta upplever att de saknar den pedagogiska kompetens som behövs för att undervisa deltagare med funktionshinder. Det tycks dessutom vara relativt ovanligt att personalen får fortbildning för att bättre kunna anpassa utbildningssituationen för studerande med funktionshinder.

Eftersom det är utbildningsanordnaren som ansvarar för att utbildningen görs tillgänglig och håller hög kvalitet för alla är det olyckligt att det många gånger brister i kunskapen om dessa personers särskilda behov.

För att förbättra undervisningsmiljön för studerande med funktionshinder krävs insatser för fortbildning och information om deras situation inom vuxenutbildningen. — — —

Riksdagen har anvisat medel för en flerårig kompetensutveckling för personer inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) har fått ett särskilt ansvar för att denna kompetensutveckling skall äga rum.

Utbildningsutskottet gjorde i *betänkande 2000/01:UbU15* samma bedömning som regeringen och anförde följande med anledning av en motion angående rätt till personlig assistans vid vuxenutbildning (s. 30 f.):

Frågan om rätt till personlig assistans vid vuxenutbildning tas upp i Kunskapslyftskommitténs slutbetänkande (SOU 2000:28 s. 547 f.). Där framgår att Riksförsäkringsverkets allmänna råd för tillämpningen av lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) är så utformade att den som har rätt till assistansersättning normalt även beviljas detta av sin försäkringskassa i samband med vuxenutbildning. Det tillkännagivande som begärs i motion 2000/01:Ub33 yrkande 4 är därför inte behövligt.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:229 och 230).

Vad gäller motion So245 om bidrag vid arbete i sociala arbetskooperativ har utskottet behandlat en likartad motion i *betänkande 1998/99:SoU11* och redovisade då (s. 27) att enligt uppgift från Svenska Kommunförbundet utbetalas flertalet kommuner någon form av ersättning till dem som deltar i daglig verksamhet. Utgångspunkten är ofta den rekommendation som Landstingsförbundet gav ut år 1989 angående rehabiliteringsersättning inom omsorgen. Ersättningen föreslogs utbetalas direkt till den utvecklingsstörde. Utskottet konstaterade att kommunerna har ett ansvar i enlighet med socialtjänstlagen att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. Utskottet anförde vidare följande (s. 27 f.):

En del kommuner har också, enligt Socialstyrelsens årsrapport, utvecklat olika verksamheter. Ofta är arbetsträning och fritidssysselsättningar förlagda till samma lokaler, varför gränsdragningar mellan verksamheterna kan vara svåra.

Socialstyrelsen pekar i sin senaste årsrapport om psykiatrireformen på att personer med psykiska funktionshinder behöver stöd till en meningsfull sysselsättning och inte bara till arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Stödet till arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktigt men för många är det allra viktigaste att ha något meningsfullt att göra under dagen, anför styrelsen (se redovisningen tidigare på s. 23–24). Detta tyder, enligt utskottets mening, på att det behövs verksamheter med olika in-

riktning för att tillgodose de olika behov som enskilda människor har. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan.

Utskottet konstaterar att de flesta kommuner betalar någon form av ersättning eller stimulansbidrag till dem som deltar i daglig verksamhet. Utskottet anser att motionerna – – – därmed i huvudsak är tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1998/99:199).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det som tas upp i motion So618 (fp) yrkande 7 faller inom ramen för direktiven för den särskilde utredaren på hjälpmedelsområdet (dir. 2001:81). Motionen är därmed tillgodosedd.

Utskottet har erfarit att Socialdepartementet för närvarande bereder Socialstyrelsens skrivelse om problem kopplade till lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Utskottet anser att resultatet av detta arbete bör avvaktas. Något initiativ med anledning av motionerna So253 (m) och So528 (v) behövs inte. Motionerna avstyrks.

Personer med psykiska funktionshinder har inte rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Kommunerna har dock ett ansvar enligt 5 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453) att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. Utskottet har erfarit att de flesta kommuner betalar någon form av ersättning eller stimulansbidrag till den som deltar i daglig verksamhet. Utskottet anser att riksdagen inte bör ta något initiativ med anledning av motion So245 (mp). Motionen avstyrks. Även motion So240 (c) yrkande 13 avstyrks.

Vad gäller motion Ub322 (c) yrkande 18 vill utskottet understryka att grundprincipen är att varje sektor i samhället skall utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare. Behövs anpassning skall detta finansieras inom ramen för den befintliga verksamheten. Riksdagen bör inte ta något initiativ med anledning av motionen. Motionen avstyrks.

Insatser enligt socialtjänstlagen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om insatser enligt socialtjänstlagen. Riksdagen bör också avslå en motion om en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och socialtjänstlagen beträffande personligt stöd. Jämför reservation 22 (kd).

Motioner

I motion So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) yrkas att riksdagen beslutar att begära en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och socialtjänstlagen beträffande personligt stöd (*yrkande 14*). Motionärerna anför att det är stor skillnad på de stödinsatser som ges genom LSS respektive social-

tjänstlagen. Stöd enligt LSS ger sammantaget en bättre livskvalitet på grund av den stödbehövandes möjlighet till inflytande över vilka insatser som ges. Motionärerna anser att personligt stöd måste vara en rättighet även inom socialtjänstlagen.

I *motion So574 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen i form av bostad med särskild service till personer med funktionshinder. Motionärerna anför att en så grundläggande livsnödvändighet som rätten till stöd med bostad aldrig bör kunna begränsas på grund av resursbrist. Går det inte att tillgodose behovet inom kommunen skall kommunen försöka finna en lösning någon annanstans i landet. Det hindrar dock inte att ursprungskommunen fortfarande har kvar ansvaret för personen.

Bakgrund och tidigare behandling

Enligt 5 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453) skall socialnämnden verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och som behöver ett sådant boende.

Vidare gäller enligt 4 kap. 1 § att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Socialnämndens beslut angående bostad med särskild service får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (16 kap. 3 §).

Frågan om väntetider vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen behandlades av utskottet i *betänkande 2000/01:SoU12*. Utskottet erinrade då om lagändringarna som fr.o.m. den 1 juli 2000 ger länsstyrelsen möjlighet att förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser enligt respektive lag. Utskottet konstaterade också att regeringen givit Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domar enligt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och (dåvarande) 6 f § socialtjänstlagen. Utskottet ansåg att regeringen skulle återkomma till riksdagen med en redovisning samt, om det behövs, även med förslag till förändringar. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:195).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill understryka att den enskilde vid ansökan om stöd i form av bostad med särskild service alltid har rätt till ett beslut. Skulle beslutet gå den enskilde emot har han eller hon möjlighet att överklaga beslutet hos allmän förvaltningsdomstol. Motion So574 (s) bör enligt utskottets mening inte föranleda något initiativ. Motionen avstyrks.

Utskottet biträder inte heller förslaget att tillsätta en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och socialtjänstlagen beträffande personligt stöd. Motion So619 (kd) yrkande 14 avstyrks.

Funktionshindrade kvinnors utsatthet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om att tillsätta en utredning med syfte att kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Utskottet hänvisar till att det av regeringen tillsatta nationella rådet för kvinnofrid nyligen publicerat en rapport om våld mot funktionshindrade kvinnor. Utskottet utgår från att det påbörjade arbetet fortsätter. Jämför reservation 23 (v, mp).

Motion

I motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs att regeringen tillsätter en utredning med syfte att kartlägga våld och sexuella övergrepp mot kvinnor (yrkande 7). För motionärerna är det viktigt att belysa funktionshindrade kvinnors utsatthet så att alla blir medvetna om att problemet existerar och det därmed kan motverkas. Motionärerna vill att en bred undersökning genomförs för att i möjligaste mån kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Huvudansvaret för en sådan utredning bör läggas på Handikappombudsmannen. Handikappprörelsen, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Kvinnojourerna och Rikskvinnocentrum är självklara experter i en sådan utredning, anför det.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade en likartad motion i *betänkande 2000/01:SoU12* och hänvisade då till att ändringen i socialtjänstlagen den 1 juli 1998 innebär att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation. Utskottet anförde följande (s. 15):

Utskottet konstaterar att regeringen på olika sätt har uppmärksammat problemet med kvinnors utsatthet i allmänhet. Utskottet vidhåller att de funktionshindrade flickornas och kvinnornas situation inte får glömmas bort i dessa sammanhang. Utskottet utgår från att regeringen noga följer

frågan. Något initiativ från riksdagen med anledning av motion T427 (v) yrkande 2 behövs därmed inte.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:195).

Regeringen inrättade sommaren 2000 *Nationellt Råd för Kvinnofrid*. Rådet har i uppdrag att fördjupa kunskaperna om mäns våld mot kvinnor samt finna ytterligare vägar för att skydda kvinnor mot det våld som alltjämt förekommer. Ett prioriterat område är att belysa frågan om våld mot kvinnor med funktionshinder. I september 2001 publicerades skriften *När man slår mot det som gör ont. Våld mot kvinnor med funktionshinder*. Rapporten syftar till att inleda en diskussion om framtida åtgärder, anför det. Den bygger på en rapport från den ideella organisationen Forum Kvinnor och Handikapp som har arbetat mot våld mot kvinnor med funktionshinder. Det finns ingen statistik från polis, sjukvård, socialtjänst eller kvinnojourer om hur många hjälpsökande som har ett funktionshinder. Ytterligare forskning måste därför till för att man med säkerhet skall kunna säga hur utbrett våldet mot kvinnor med funktionshinder är och hur det ser ut. Det är också nödvändigt att handikappförbunden fortsätter att engagera sig i frågan, anför det. Förhoppningsvis är det arbetet bara en början på ett brett framtida engagemang i frågan från samtliga handikappförbunds sida.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen att det är viktigt att belysa funktionshindrade flickors och kvinnors utsatthet så att alla blir medvetna om att problemet existerar. Nationellt Råd för Kvinnofrids rapport som nu publicerats utgör ett viktigt bidrag i arbetet med att synliggöra problemen på området. Rapporten bör ses som ett första steg för att inleda en diskussion om framtida åtgärder. Utskottet utgår från att detta arbete fortsätter. Motion So500 (v) yrkande 7 är därmed i huvudsak tillgodosedd.

Handikappguider

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om handikappguider. Utskottet ser positivt på att kommuner upprättar handikappguider med information om tillgänglighet m.m. men anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionerna. Jämför reservation 24 (fp).

Motion

I *motion So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om handikappguider (*yrkande 10*). För att underlätta för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet skall information om tillgänglighet finnas, som kan ge vägledning om vad gäller allt från han-

dikappanpassade offentliga lokaler till tidningar som ges ut på kassett, anför motionärerna. Om en informationsbas av detta slag kan skapas kommer det att bli intressant även för privata företag att meddela vilken service de tillhandahåller. Kommuner och handikapporganisationer kan med fördel delta i den här typen av projekt, som bör få spridning i hela landet. Motionärerna anser att regeringen bör ge Handikappombudsmannen i uppdrag att ta initiativ till att utforma handikappguider.

Samma begäran finns också i *motion So531 av Karl-Göran Biörsmark (fp)*.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat en motion om handikappguider i *betänkande 1999/2000:SoU14*. Utskottet konstaterade då att det finns kommuner som upprättar guider med information om tillgänglighet m.m. Utskottet såg positivt på detta men ansåg inte att riksdagen borde ta något initiativ med anledning av det aktuella motionsyrkandet. Yrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare ståndpunkt och avstyrker därmed motionerna So531 (fp) och So618 (fp) yrkande 10.

Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om stöd till föräldrar med funktionshindrade barn. Utskottet anför att personer som omfattas av LSS har rätt att få en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Jämför reservation 25 (v, kd, mp).

Motioner

I *motion So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs att regeringen gör en översyn av stödet till föräldrar med funktionshindrade barn enligt vad i motionen anförts om dessa föräldrars sociala och ekonomiska situation (*yrkande 2*). Ohälsotalet bland föräldrar till funktionshindrade barn är förskräckande högt, anför motionärerna. Rehabiliteringen av sjukskrivna föräldrar fungerar inte, eftersom det är situationen kring barnet som är den egentliga orsaken till sjukskrivningen, medan rehabiliteringsinsatserna sätts in kring föräldern. Detta trots att det är brister i samhällsstödet i övrigt, dvs. skola, barnomsorg, avlastning och sjukvård, som är den egentliga orsaken till sjukskrivningen.

I motion So365 av Rosita Runegrund (kd) begärs tillkännagivande om behovet av att förbättra stödet till familjer med rörelsehindrade barn. Motionären anför att det i samhället finns en oförståelse för hur den totala arbetssituationen ser ut för kvinnor i familjer där ett barn har rörelsehinder. Den utbredda ohälsan hos mammor med rörelsehindrade barn visar att stödet inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Samhället brister i sitt stöd både ekonomiskt och praktiskt.

Bakgrund och tidigare behandling

Enligt 10 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) kan den enskilde i samband med att insatser enligt LSS beviljas begära att en individuell plan med beslutade och planerade insatser upprättas i samråd med honom. I planen skall även redovisas åtgärder som vidtas av andra än kommunen eller landstinget. Planen skall fortlöpande och minst en gång om året omprövas. Landstinget och kommunen skall underrätta varandra om upprättade planer. Planen är till för att klargöra den enskildes behov av insatser samt underlätta samordningen mellan de olika organ som individen får stöd av. Av 14 § framgår att kommunen skall verka för att insatserna som tas upp i planen samordnas.

Stöd till familjer med rörelsehindrade barn behandlades senast i *betänkande 1999/2000:SoU14*. Utskottet anförde då följande (s. 22):

Utskottet vill med anledning av motion So278 (kd) om stöd till familjer med rörelsehindrade barn understryka att de personer som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt att få en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Utskottet anser inte att motionen bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill än en gång understryka att personer som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt att få en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Utskottet anser inte att motionerna So365 (kd) och So500 (v) yrkande 2 bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionerna avstyrks.

Personalutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om personalutbildning bl.a. mot bakgrund av den fleråriga satsning som görs på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötandet av personer med funktionshinder. Jämför reservation 26 (kd).

Motioner

I motion So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om utbildning kring dolda handikapp för handläggare på kommun och försäkringskassa (yrkande 5). Motionärerna konstaterar att funktionshinder kan vara dolda. Till de dolda räknas allergier, psykiska sjukdomar, afasi, demens m.fl. Barn med dolda handikapp som DAMP, dyslexi och andra närliggande diagnoser har stora kvarstående behov.

I motion So606 av Charlotta L Bjälkebring och Tasso Stafilidis (båda v) begärs tillkännagivanden om att vidareutbildning om sexualitet och funktionshinder behövs för att motverka att funktionshindrade utsätts för diskriminering och utanförskap (yrkande 1) och om att öka medvetenheten om funktionshindrades sexhjälpmedel inom sjukvården (yrkande 2). Motionärerna anför att alla har rätt till sin egen sexualitet och rätt att få den hjälp och det stöd som behövs av personalen utan att behöva känna skuld och skam. Personalen bör utbildas i att hantera dessa frågor.

Bakgrund och tidigare behandling

I proposition 1999/2000:79 om en nationell handlingsplan för handikappolitiken föreslogs särskilda medel avsättas för en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Regeringen ansåg att Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) borde få uppgiften att utarbeta och ansvara för programmet på central nivå. Sisus borde få disponera 9 miljoner kronor per år fr.o.m. år 2001 t.o.m. år 2003 för att stödja olika modellprojekt för kompetensutveckling.

Utskottet biträdde förslaget i betänkande 1999/2000:SoU14. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Sisus har den 31 oktober 2001 inlämnat en lägesrapport till Socialdepartementet. Här redovisas bl.a. att samtliga verkschefer i brev har informerats om Sisus uppdrag. Kontakt har knutits med kampanjen ”Öppna Sverige”, ett samarbete har inletts med Statens kvalitets- och kompetensråd, en skrift om bemötande har distribuerats till offentliganställda som i sitt arbete möter människor med funktionshinder, chefer och förtroendevalda. Vidare har ett antal projekt beviljats stöd.

Utskottets ställningstagande

Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken som riksdagen beslutat om innehåller en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. De frågor som tas upp i motionerna hör naturligen hemma i detta sammanhang. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Motionerna So606 (v) och So619 (kd) yrkande 5 är därmed delvis tillgodosedda.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Målen för handikappolitiken (punkt 1)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 1 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So240 yrkande 1.

Ställningstagande

Människors lika värde måste vara utgångspunkten för handikappolitiken. Regeringen har ett snävt samhällsperspektiv på handikappolitiken och lyfter inte fram den enskildes förutsättningar. Jag anser därför att ytterligare ett mål skall tillfogas de nationella målen: ett samhälle där alla människor har makt över sina liv och där var och en har möjlighet att verka utifrån sina individuella förutsättningar. Vad jag nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Etisk plattform (punkt 2)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 2 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So619 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att handikappolitiken brister vad gäller detaljer och enskilda beslut. De allvarligaste orättvisorna inträffar dock när grundläggande demokratiska principer och internationella konventioner åsidosätts. Vi anser därför att en etisk plattform bör utarbetas till stöd för bevakningen av funktionshindrades grundläggande rättigheter. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Jämlikhet mellan funktionshindrade män och kvinnor (punkt 3)

av Ingrid Burman (v), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 3 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So500 yrkande 1 och 2001/02:Sf402 yrkande 5.

Ställningstagande

Välfärdsbokslutet har konstaterat att det finns tydliga könsskillnader mellan funktionshindrade män och kvinnor. Kvinnor har i högre grad ekonomiska problem än män. Kvinnor får också mindre stöd och hjälp. Vi anser därför att det behövs en fördjupad kartläggning av ojämlikheten mellan funktionshindrade kvinnor och män. Kartläggningen skall följas av ett åtgärdsprogram med förslag som skall minska skillnaderna mellan kvinnor och män. Vad vi nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Individuella rättigheter (punkt 4)

av Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 4 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So611 yrkande 1 och avslår motion 2001/02:So240 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser det angeläget att studera andra länders erfarenheter av att använda civilrättsliga regler för att stärka den enskildes ställning i samhället. Vi anser att framgången för den amerikanska lagstiftningen på handikappområdet beror på att funktionshindrade fick individuella rättigheter garanterade i lag samtidigt som kännbara sanktioner infördes för brott mot dessa rättigheter. Behovet av att generellt stärka den enskildes ställning gentemot myndigheter och politiska beslut är stort. Inte minst en ökad kompetensuppbyggnad på området skulle vara av godo. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Individuella rättigheter (punkt 4)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 4 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So240 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:So611 yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att de grundläggande fri- och rättigheterna måste kompletteras med ytterligare rätt till sociala förmåner som krävs för att kunna delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Ett antal av dessa är generella förmåner, som måste tillkomma alla, medan andra förmåner är för att utsatta individer och grupper skall tillförsäkras likvärdiga möjligheter. Staten har tagit sitt ansvar gentemot dessa grupper genom skyldighetslagstiftning gentemot kommunerna, men det saknas motsvarande individuella rättigheter för enskilda. Det har därmed varit svårt för enskilda individer att hävda sin rätt mot kommuner, regioner och riksdag i domstol. Genom att tydligare formulera vad rättigheterna består i (t.ex. funktionellt boende för funktionshindrade) ökar utrymmet att lokalt bestämma hur dessa skall tillgodoses. Därmed stärker man det lokala självstyret samt individens rättigheter. Jag anser att riksdagen bör hos regeringen begära förslag om en utredning av individuellt utkrävbara rättigheter för funktionshindrade. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Radikalare handikappolitik (punkt 5)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 5 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So637 yrkande 18.

Ställningstagande

Jag anser att det behövs en radikalare handikappolitik. Det skall satsas mer på att öka tillgängligheten i byggnader och kollektivtrafik. Rätten till personlig assistans skall återställas efter de försämringar som genomförts. Därefter skall den utvecklas vidare. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Domstolstrots (punkt 7)

av Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 7 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So611 yrkande 12.

Ställningstagande

Vi tycker inte att det räcker med att länsstyrelsen fått en vitesmöjlighet vid domstolstrots. Det viktiga är att den enskilde får sin rätt, därför anser vi att regeringen skall lägga fram förslag om ekonomisk kompensation till den enskilde. Kommunen skall betala ekonomisk kompensation till den enskilde motsvarande kostnaden för att betala någon annan – t.ex. en privat utförare – som i kommunens ställe kan tillgodose de aktuella behoven. Omfattningen av en sådan kompensation bör om möjligt fastställas redan i samband med den första domstolsbehandlingen för att undvika att enskilda måste processa i flera omgångar. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Funktionshindrades delaktighet (punkt 8)

av Ingrid Burman (v), Kerstin Heinemann (fp), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 8 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So618 yrkande 17.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt att även funktionshindrade skall kunna delta i politiken och i den offentliga sfären. Regeringen har nyligen i proposition 2001/02:80 lagt fram förslag om vissa förbättringar bl.a. vad avser resor för förtroendevalda med funktionshinder. Vi anser dock att det behövs en lag som föreskriver att information och underlag för beslut skall tas fram i anpassad form om så begärs. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Brukarrevision (punkt 10)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 10 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So500 yrkande 12 och 2001/02:So619 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör uppdra åt Socialstyrelsen att ta fram en enhetlig manual för brukarrevisioner. Detta kan göra det möjligt att genomföra kvalitetsgranskningar ur brukarperspektiv mellan olika delar av landet. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10. Hjälpmedelsgaranti (punkt 11)

av Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 11 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So240 yrkande 8, 2001/02:So611 yrkandena 4 och 5 och 2001/02:So618 yrkande 8.

Ställningstagande

Rätt insatta och utprovade hjälpmedel har stor betydelse för mångaas välbefinnande. Vi oroas därför av att hjälpmedelsförsörjningen i dag inte fungerar på ett acceptabelt sätt. Väntetiderna är i många fall orimligt långa. Vi anser att en hjälpmedelsgaranti skall införas och hjälpmedelsmarknaden öppnas för konkurrens. Detta skulle leda till kortare köer, ett större utbud av hjälpmedel och större valfrihet för den enskilde. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Ny teknik – hörselhjälpmedel m.m. (punkt 12)

av Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 12 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So268 och 2001/02:So332 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 6, 2001/02:So332 yrkande 2, 2001/02:So360, 2001/02:So391, 2001/02:So476, 2001/02:So500 yrkande 8, 2001/02:So536, 2001/02:So557 och 2001/02:So618 yrkande 9.

Ställningstagande

Vi anser att utprovning av hörapparat bör ske på liknande sätt som utprovning för synhjälpmedel. Landstinget eller staten fastställer vilka bidragskriterier som skall gälla för hjälpmedel inklusive utprovning. Audionomerna skall kunna bedriva hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi via avtal med landstinget eller staten. Med detta system skulle köerna försvinna och patienten skulle själv kunna välja utprovningsställe.

Vidare anser vi att regeringen bör lägga fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett huvudman. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12. Ny teknik – hörselhjälpmedel m.m. (punkt 12)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 12 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So240 yrkande 6 och avslår motionerna 2001/02:So268, 2001/02:So332, 2001/02:So360, 2001/02:So391, 2001/02:So476, 2001/02:So500 yrkande 8, 2001/02:So536, 2001/02:So557 och 2001/02:So618 yrkande 9.

Ställningstagande

För att människor skall känna självbestämmande, delaktighet och egenvärde måste samhället utformas så att individen ges möjlighet att ta del av t.ex. nyhetsändringar och kulturliv. Valmöjligheten för den enskilde bör inte begränsas på grund av ett visst funktionshinder. Jag bejakar teknikutvecklingen och understryker att IT-samhället måste vara tillgängligt även för funktionshindrade. Teknikutnyttjandet kan i vissa sammanhang vara ett hinder för funktionshindrade att få likvärdig service som alla andra. Ett exempel på detta är det utökade antalet Internetbanker. Jag anser det angeläget att utreda behovet av en lagreglering om likvärdig tillgänglighet till service för alla. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag om särskilt stöd till IT-produkter för funktionshindrade. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13. Ny teknik – hörselhjälpmedel m.m. (punkt 12)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 12 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So618 yrkande 9 och avslår motionerna 2001/02:So240 yrkande 6, 2001/02:So268, 2001/02:So332, 2001/02:So360, 2001/02:So391, 2001/02:So476, 2001/02:So500 yrkande 8, 2001/02:So536 och 2001/02:So557.

Ställningstagande

Vissa hjälpmedel erhålls av sjukvårdshuvudmannen, i många fall utan avgift. Avgifter förekommer dock bl.a. för utprovning av hjälpmedel och för tillhandahållandet. För vissa slag av hjälpmedel har införts särskilda avgiftssystem. Ett sådant exempel är avgifter för hörselhjälpmedel. Flera handikapporganisationer har påtalat oklarheter vad gäller lagstiftningen rörande hjälpmedel. Frågorna gäller i vilken utsträckning val av olika slag av hjälpmedel omfattas av hälso- och sjukvårdslagens (HSL:s) regler om behandlingsalternativ samt huvudmännens formella möjlighet att avgiftsbelägga hjälpmedel och om dessa hjälpmedel omfattas av HSL:s högkostnadsskydd i öppen vård. Jag anser att hela hjälpmedelsförsörjningen behöver utredas och att lagtexten måste förtydligas. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14. Hund som hjälpmedel m.m. (punkt 13)

av Ingrid Burman (v), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 13 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So500 yrkande 9 och 2001/02:So578 och avslår motion 2001/02:So471.

Ställningstagande

Synskadade har sedan länge möjlighet att utan kostnad få tillgång till en utbildad ledarhund. För personer med andra funktionshinder som skulle kunna vara hjälpta av en servicehund som hjälpmedel saknas den möjligheten. Vi anser att en utredning bör vidtas för att få likformiga regler för beviljande av hund som hjälpmedel oavsett funktionshinder. I den översynen bör en belysning göras av hur hunden kan användas i rehabiliteringssyfte. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15. Rätt till teckenspråkstolk (punkt 14)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 14 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So486.

Ställningstagande

Vi anser att funktionshindrade måste ges verkliga möjligheter att kunna ta del av all den information som berör dem. Det behövs en översyn av reglerna avseende tolkar för funktionshindrade och därefter förändringar för att åtgärda bristerna i lagstiftningen. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

16. Habilitering och rehabilitering (punkt 15)

av Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 15 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So611 yrkande 3, 2001/02:So618 yrkande 11 och 2001/02:So619 yrkanden 10.

Ställningstagande

En fungerande rehabilitering och en fungerande samverkan mellan berörda myndigheter är ofta en förutsättning för att funktionshindrade skall kunna leva ett någorlunda normalt liv. Den oklara ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter som är inblandade i processen är ett problem. Fungerande rehabiliteringsåtgärder som dessutom – förutom den humanitära vinsten – skulle ge positiva samhällsekonomiska effekter förhindras inte sällan av resursbrist hos en part i en samarbetskedja, trots att resurser finns på annat håll i systemet. Vi anser att individens behov, önskemål och bästa skall ha ett avgörande inflytande i valet av rehabiliterings- och habiliteringsinsatser och inte utbud och ekonomiska möjligheter. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

17. Psykiskt funktionshindre (punkt 16)

av Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 16 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So418 och 2001/02:So500 yrkandena 10 och 11.

Ställningstagande

Socialstyrelsens uppföljning av psykiatrireformen visar att många av reformens intentioner infriats. Allt är dock inte bra. Det har inte skett någon förskjutning från psykiatrisk heldygnsomsorg till eget boende utan till andra vård- och boendeformer. Detta kan bero på brister i den psykiatriska öppenvården och i det kommunala öppenstödet. Vi anser det viktigt att denna utveckling bryts och att incitament skapas för att förverkliga reformens intentioner om ett eget boende för psykiskt funktionshindrade.

Det har genomförts en lokalstudie i Stockholm i samband med psykädel år 1995. Denna har följt vad som hänt med livsvillkoren bland personer efter det att de skrivits ut från den psykiska långtidsvården som s.k. medicinskt färdigbehandlade. Mer omfattande studier som visar hur levnadsförhållandena kommit att förbättras för gruppen har dock inte genomförts. Enligt Stockholmsstudien är det ingen av de medicinskt färdigbehandlade som har arbete på den öppna marknaden. Däremot är det betydligt fler som jämfört med före utskrivningen har någon form av regelbunden sysselsättning. Ett problem som iakttagits är att många har ekonomiska problem. Den ökande boendestandarden och därmed ökade boendekostnader är en trolig orsak till detta. Vi anser att det är av stort intresse att en studie av psykiskt funktionshindrades levnadsvillkor genomförs. Härvid bör också beläggas de funktionshindrades eget inflytande och makt över sin situation. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18. Anmälningsskyldighet (punkt 18)

av Ingrid Burman (v) och Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 18 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So253 och 2001/02:So528.

Ställningstagande

Enligt lex Sarah, 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453), är personal som är verksam inom omsorger om äldre och människor med funktionshinder skyldig att anmäla allvarliga missförhållanden. Detta har tolkats så att insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade inte omfattas av lex Sarah. Vissa kommuner tillämpar ändå lex Sarah för LSS-verksamhet. Vi anser det angeläget att snarast tillse att lex Sarah också omfattar insatser enligt LSS. Detta kan lösas genom att lex Sarah förs in i LSS eller genom att 14 kap. 2 § socialtjänstlagen formuleras om. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna

19. Daglig verksamhet (punkt 19)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 19 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So240 yrkande 13 och avslår motion 2001/02:So245.

Ställningstagande

Många psykiskt funktionshindrade har svårt att få tillgång till den reguljära arbetsmarknaden, och enligt LSS är de undantagna från rätten till daglig verksamhet. Vi anser att den dagliga verksamheten är ett viktigt steg i rehabiliteringen och skapar en känsla av tillhörighet och egenvärde. Det är också viktigt för känslan av social gemenskap. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till ändring i LSS så att psykiskt funktionshindrade ges rätt till daglig verksamhet. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

20. Daglig verksamhet (punkt 19)

av Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 19 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So245 och avslår motion 2001/02:So240 yrkande 13.

Ställningstagande

Ett socialt arbetskooperativ är en viktig metod i en rehabiliteringsprocess. Medlemmar som arbetar i det sociala arbetskooperativet står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Flertalet av dem uppbär sjukbidrag, någon lön utgår inte. Många arbetar deltid.

Enligt socialtjänstlagen är kommunerna ålagda ett ansvar för meningsfull sysselsättning för funktionshindrade, men lagen tolkas olika. För att stimulera kommunerna att utveckla denna verksamhet bör därför ett statligt kooperationsbidrag utgå efter hur många som arbetar i kooperativet. Bidraget skall kunna utges med kvarts-, halv-, trekvarts- och heltid. Härigenom skulle medlemmarna kunna få lön för sitt arbete, vilket skulle betyda mycket pedagogiskt och stärka självkänslan hos medlemmarna.

Eftersom kommunerna generellt brukar ansvara för handledarlöner, skulle ett stimulansbidrag om 50 % av handledarlönekostnader i sociala arbetskooperativ kunna utgå under en försöksperiod på tre år. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

21. Vuxenutbildning (punkt 20)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 20 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Ub322 yrkande 18.

Ställningstagande

Jag anser att personer som omfattas av rätten till personlig assistans skall ha tillgång till personlig assistans vid deltagande i vuxenutbildning. Att betrakta utbildning som en del i det dagliga livet enligt LSS är både principiellt viktigt och ett praktiskt effektivt sätt att öppna vägen till vuxenutbildningen för många personer med funktionshinder. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

22. Personligt stöd (punkt 22)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 22 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So619 yrkande 14.

Ställningstagande

Det är stor skillnad på de stödinsatser som ges genom LSS respektive socialtjänstlagen. Stöd enligt LSS ger en bättre livskvalitet på grund av den stödbehövandes möjlighet till inflytande över vilka insatser som ges. Vi anser att personligt stöd måste vara en rättighet även inom socialtjänsten. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

23. Funktionshindrade kvinnors utsatthet (punkt 23)

av Ingrid Burman (v), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 23 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So500 yrkande 7.

Ställningstagande

Det är viktigt att belysa funktionshindrade kvinnors utsatthet så att alla blir medvetna om att problemet existerar och därmed kan motverkas. Det är bra att det nationella rådet för kvinnofrid nyligen publicerat en rapport om våld mot kvinnor med funktionshinder. Vi anser dock att detta inte är tillräckligt. Det behövs en bred undersökning för att i möjligaste mån kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Huvudansvaret för en sådan utredning bör läggas på Handikappombudsmannen. Vi anser vidare att Handikapprörelsen, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Kvinnojourerna och Rikskvinnocentrum är självklara experter i en sådan utredning. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

24. Handikappguider (punkt 24)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att riksdagens förslag under punkt 24 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So531 och 2001/02:So618 yrkande 10.

Ställningstagande

Jag anser att informationsbaser med uppgifter om tillgänglighet, s.k. handikappguider, bör utvecklas. Handikappguiderna bör innehålla allt från information om tillgängligheten till offentliga och allmänna lokaler till tidningar som ges ut på kassett. Om en informationsbas av detta slag kan skapas kommer det att bli intressant även för privata företag att meddela vilken service som finns. Det skall gå att ringa till en handikappupplysning, men den skall också vara

ett elektroniskt bibliotek, konsumentupplysning och mötesplats för erfarenhetsutbyte och debatt. Kommuner och handikapporganisationer kan med fördel delta i den här typen av projekt som bör få vidare spridning i landet. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

25. Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn (punkt 25)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Lena Olsson (v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 25 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So365 och 2001/02:So500 yrkande 2.

Ställningstagande

Den utbredda ohälsan bland föräldrar, främst mammor, med funktionshindrade barn visar att samhällets stöd inte fungerar. Det finns ett oförstående för hur den totala arbetssituationen ser ut för kvinnor i familjer med funktionshindrade barn. Samhället brister i sitt stöd både ekonomiskt och praktiskt. Föräldrar skall, förutom att sköta den dagliga vården och tillsynen, samordna och sköta kontakterna med alla offentliga organ och andra som finns med runt familjen till det funktionshindrade barnet, det kan handla om sjuk- och tandvård, försäkringskassa, barnomsorg och skola, LSS-handläggare, hjälpmedelsdistributör, kontaktfamiljer, korttidshem etc. Rehabiliteringen av sjuk-skrivna föräldrar fungerar inte eftersom det är situationen kring barnet som är den egentliga orsaken till sjukskrivningen. Vi anser att det behövs en översyn av dessa föräldrars villkor och av hur stödet till föräldrar med funktionshindrade barn skall utformas. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

26. Personalutbildning (punkt 26)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att riksdagens förslag under punkt 26 bort ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So619 yrkande 5 och avslår motion 2001/02:So606.

Ställningstagande

Vi anser att barn med dolda handikapp såsom DAMP, dyslexi och andra närliggande diagnoser fortfarande har stora kvarstående behov. Det finns anledning att upprätta en nationell handlingsplan för dessa barn. Handläggare i kommuner och på försäkringskassor behöver utbildning om dolda funktionshinder. Utbildningsmaterial behöver framställas. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Målen för handikappolitiken (punkt 1)

av Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Cristina Husmark Pehrsson och Lars Elinderson (alla m).

Vi har i olika sammanhang föreslagit åtgärder som syftar till att stärka den enskilde funktionshindrades förutsättningar och rätt att leva ett självständigt liv. Flera av dessa förslag anknyter inte explicit till de yrkanden som behandlas i detta betänkande, men berörs av några av de motioner som behandlas i betänkandet. Det gäller bl.a. olika förslag till åtgärder för att öka utbudet av alternativa vård- och behandlingsformer och stärka valfriheten för funktionshindrade, vilket i sig medför ett ökat inflytande för den enskilde funktionshindrade. Vi har också föreslagit att stödet till handikapporganisationernas rekreationsanläggningar skall utformas så att särskilt mindre handikapporganisationer som arbetar oberoende av de stora samarbetsorganen inom handikapprörelsen skall få bättre förutsättningar att verka. Vi anser också att rätten till personlig assistans under skoltid och daglig verksamhet skall återinföras och har föreslagit ekonomiska stimulansåtgärder till kommunerna för insatser för psykiskt funktionshindrade. Vi vill vidare att föräldraskap skall införas som ett kriterium för personlig assistans (jämför t.ex. vårt särskilda yttrande om anslagen under utgiftsområde 9 i betänkande 2001/02:SoU1). Vi kommer att återkomma med dessa förslag i andra sammanhang.

Daglig verksamhet (punkt 19)

av Ingrid Burman och Lena Olsson (båda v).

Vi har i andra sammanhang tagit upp frågan om daglig verksamhet för psykiskt funktionshindrade. Att gå till ett dagligt arbete där man känner att man utträttar något meningsfullt för andra människor eller för samhället är ett lika stort behov hos människor med som utan funktionshinder. En lagstadgad rätt till daglig verksamhet är därmed viktig för många människor med funktionshinder. En viktig komponent i arbetets sociala dimension är att få ersättning för det arbete man utträttar. I dag betalar de flesta kommuner någon form av ersättning eller stimulansbidrag till dem som deltar i daglig verksamhet, dock inte alla. Vi anser att alla kommuner borde utbetala ersättning. I första hand är detta en fråga för det kommunala huvudmannskapet. Vi förväntar oss att kommunerna tar sitt ansvar, om så inte sker avser vi att återkomma i frågan.

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:So240 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ytterligare mål för handikappolitiken som innebär att arbetet särskilt inriktas på att ge alla människor, oberoende av förutsättningar, makt över sitt eget liv.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en utredning av individuellt utkrävbara rättigheter för funktionshindrade.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till särskilt stöd till IT-produkter för funktionshindrade.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hjälpmedelsgaranti.
13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade enligt vad som anförs i motionen.

2001/02:So245 av Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett kooperatörsbidrag bör utgå vid arbete i sociala arbetskooperativ.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten till ett stimulansbidrag för handledarlöner i sociala arbetskooperativ.

2001/02:So253 av Cristina Husmark Pehrsson och Anita Sidén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade också skall omfattas av skyldighet att anmäla vanvård eller andra missförhållanden.

2001/02:So268 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett huvudman i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:So332 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att audionomer bör bli berättigade att utföra hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell egenavgift för hörselhjälpmedel bör utformas.

2001/02:So360 av Anders Ygeman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hörselskadades hjälpmedelssituation.

2001/02:So365 av Rosita Runegrund (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att förbättra stödet till familjer med rörelsehindrade barn.

2001/02:So391 av Ann-Marie Fagerström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högkostnadsskydd för hjälpmedel.

2001/02:So418 av Sonja Fransson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om psykiskt funktionshindrade.

2001/02:So471 av Birgitta Carlsson och Sofia Jonsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att glasögon till barn skall betraktas som hjälpmedel.

2001/02:So476 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om funktionshindrades rätt till hjälpmedel på lika villkor.

2001/02:So486 av Lars Gustafsson och Chatrine Pålsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en översyn av lagstiftningen avseende tolkar för funktionshindrade.

2001/02:So500 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att kartlägga och föreslå åtgärder mot den dokumenterade ojämlikheten mellan funktionshindrade män och kvinnor.
2. Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av stödet till föräldrar med funktionshindrade barn enligt vad i motionen anförs om dessa föräldrars sociala och ekonomiska situation.
7. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med syfte att kartlägga våld och sexuella övergrepp mot kvinnor.
8. Riksdagen begär att regeringen i tilläggsdirektiv till utredningen ser över hjälpmedelssituationen för vissa grupper, ger den i uppdrag att se över väntetider, kostnader och ansvarsområde, enligt vad i motionen anförs om sjukskrivningstider och rehabilitering.

9. Riksdagen begär att regeringen utreder frågan om likformade regler för beviljandet av hund som hjälpmedel, oavsett funktionshinder.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en uppföljning av psykiatrireformen när det gäller boendet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en studie för att belysa psykiskt funktionshindrades livsvillkor.
12. Riksdagen begär att regeringen uppdrar till Socialstyrelsen att ta fram en manual enligt vad i motionen anförs om brukarrevision.

2001/02:So528 av Rolf Olsson m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Lex Sarah och LSS.

2001/02:So531 av Karl-Göran Biörsmark (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om framtagandet av en handikapptillgänglighetsguide.

2001/02:So536 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över lagstiftning och regelsystem kring hjälpmedel.

2001/02:So557 av Rune Berglund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hjälpmedel till hörselskadade.

2001/02:So574 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen i form av bostad med särskild service till personer med funktionshinder.

2001/02:So578 av Rune Berglund (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hundar i rehabiliteringssyfte samt särskild kostnadsersättning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hundar som hjälpmedel.

2001/02:So606 av Charlotta L Bjälkebring och Tasso Stafilidis (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vidareutbildning om sexualitet och funktionshinder behövs för att motverka att funktionshindrade utsätts för diskriminering och utanförskap.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka medvetenheten om funktionshindrades sexhjälpmedelsbehov inom sjukvården.

2001/02:So611 av Chris Heister m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka individens rättsliga ställning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning inom rehabiliteringsområdet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om valfrihet inom hjälpmedelsområdet.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring till införande av en hjälpmedelsgaranti.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring om ekonomisk kompensation till den enskilde vid kommunalt domstolstrots.

2001/02:So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkomma till riksdagen med en analys av de funktionshindrades totala socioekonomiska situation samt förslag till åtgärder för att förbättra denna.
7. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning i syftet att göra förtydliganden avseende råd och stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en hjälpmedelsgaranti.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning av hela hjälpmedelsförsörjningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handikappguider.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rehabilitering och habilitering.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om funktionshindrades delaktighet i samhällsliv och politik.

2001/02:So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utredning om en etisk plattform.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en manual för brukarrevision.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning kring dolda handikapp för handläggare på kommun och försäkringskassa.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansvarsfördelningen mellan myndigheter vid rehabilitering.
14. Riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och SoL beträffande personligt stöd.

2001/02:So637 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handikappades rätt att ha makten över sitt eget liv genom en radikalare handikappolitik.

2001/02:Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring angående utredning gällande könsskillnader mellan kvinnor och män med funktionshinder.

2001/02:Ub322 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta vuxenutbildning vara underlag för rätt till personlig assistans enligt LSS.

2001/02:N319 av Margareta Cederfelt m.fl. (m):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handikappeng.